

Кафедра кримінального та адміністративного права

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Конституційний процес

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	29 Міжнародні відносини
Спеціальність	293 Міжнародне право
Освітня програма	Міжнародне право
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Київ - 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Конституційний процес»: програма для підготовки з галузі знань 293 Міжнародне право за спеціальністю 29 Міжнародні відносини освітньої програми Міжнародне право.

Розробники:

Добрянська Ольга Дем'янівна, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри прав людини, міжнародного та європейського права Академії адвокатури України.

Астрова Лариса Миколаївна, старший викладач кафедри кримінального та адміністративного права Академії адвокатури України.

Робоча програма навчальної дисципліни обговорена та затверджена на засіданні кафедри кримінального та адміністративного права Протокол від 24 листопада 2020 року № 2

Завідувач кафедри _____ Вереша Р.В.

Схвалено Науково-методичною радою Академії адвокатури України

Голова НМР професор Гончаренко С.В.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом
Кількість кредитів відповідних ECTS: 3	Рік підготовки: 2 Семестри: 3
Змістовних модулів: 2 Всього: 90 годин Аудиторних*: 30 годин Самостійної роботи студента: 60 годин	Лекції: 20 годин Семінари: 6 годин Практичні: 4 години
Вид контролю: екзамен	Самостійна робота: 60 годин

* В умовах карантину аудиторні заняття та усна форма контролю здійснюються із застосуванням технології відеоконференцз'язку на платформі *Google Workspace for Education* із забезпеченням надійної автентифікації студентів.

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ) ДИСЦИПЛІНИ ЇЇ МІСЦЕ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Конституційний процес як галузь права займає важливе місце у національній правовій системі.

Вона регулює суспільні відносини, які належать до важливих питань організації і діяльності органів держави, органів місцевого самоврядування – процедури їх формування, процедури організації виборчого, законодавчого, конституційного процесів, конституційного судочинства, основних парламентських процедур.

Предметом дисципліни є вивчення системи знань про Конституційний процес як галузі в системі національного права України, розуміння природи і змісту основних конституційно-правових інститутів, особливостей конституційно процесуального регулювання суспільних відносин, тенденцій конституційного розвитку України.

Метою вивчення навчальної дисципліни є:

1 здобути та закріпити основоположні знання в такій важливій галузі як Конституційний процес;

2 сприяти опануванню методикою правового аналізу норм конституційно-процесуального права України;

3 навчити застосовувати отримані теоретичні знання в конкретних умовах суспільного життя та практичній діяльності.

Завданням навчальної дисципліни є допомогти студентам здобути практичні навички з Конституційного процесу щодо особливостей реалізації та застосування конституційно процесуальних норм, виборчого законодавства, парламентських процедур, конституційного судочинства, процедури формування органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Відповідно до **освітньої програми**, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності	ЗК-1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК-2 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, застосовувати знання у практичних ситуаціях, знання та розуміння професійної діяльності. ЗК-4 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації, в тому числі «великих даних» (big data), з різних джерел із дотриманням етичних та правових норм у поєднанні з навичками використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК-5 Здатність працювати як автономно, так і у команді, здатність працювати в міжнародному контексті. ЗК-7 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина. ЗК-10 Здатність діяти у навчальних і професійних ситуаціях відповідно до принципів академічної доброчесності та професійної етики, а також оцінювати поведінку інших із цих позицій.
Фахові компетентності	ФК-2 Здатність використовувати базові методи дослідження держави і права при виконанні професійних задач, встановлювати історичний контекст норм і режимів, формулювати юридичні питання в абстрактно-теоретичному рівні. ФК-7 Уміння працювати з міжнародними документами:

	договорами, актами міжнародних організацій тощо, — здійснювати юридичний аналіз та юридичну кваліфікацію явищ міжнародного життя на основі міжнародно-правових норм, аналізувати їхній характер і юридичний статус, складати проекти й супровідну документацію українською й іноземними мовами, у співпраці з компетентними фахівцями готувати справи до розгляду в українських, закордонних, міжнародних судах і арбітражах. ФК-10 Знання засад і доктрин національного та міжнародного права, а також змісту ключових правових інститутів, здатність до їх аналізу та прогнозування тенденцій розвитку; уміння використовувати ці знання і навички у практичній діяльності, надавати юридичні висновки й консультації, здійснювати юридичний супровід основних видів міжнародної співпраці та зовнішньоекономічних операцій, розробляти правову позицію в інтересах клієнта, а також контраргументи проти позиції опонентів, вести дискусію й дебати, а також виконувати інші види діяльності юриста з питань конституційного права та процесу.
--	--

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Конституційний процес» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Мислити абстрактно й аналітично, синтезувати загальні знання насамперед із предметної області для досягнення цілей професійної діяльності, швидко розуміти професійні завдання, оцінювати їхню складність.	ПРН-1
Швидко знаходити потрібну інформацію, обробляти й аналізувати її, оцінювати за достовірністю та релевантністю, аналізувати зібрану й оброблену інформацію про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, складати аналітичні довідки, звіти й інші форми представлення результатів аналізу з правильним оформленням посилань на норми міжнародного та національного (українського та закордонного) права.	ПРН-5
Складати проекти міжнародного договору та пов'язаної документації (закону про ратифікацію, пояснювальних записок тощо) українською та іноземною мовами, складати процесуальні документи для ведення справ у судових органах, тексти законопроектів, порівняльних таблиць, пояснювальних записок, та іншої супровідної документації до законопроектів тощо.	ПРН-7
Демонструвати концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень міжнародного права (публічного та приватного), порівняльного законодавства, національного права, ускладненого іноземним елементом, виявляти в подіях і фактах міжнародного життя тенденції та закономірності, формулювати їх та визначати пов'язані з ними майбутні можливості й ризики.	ПРН-10

Пропонувати юридичний інструментарій забезпечення інтересів держави; працюючи в групі та під керівництвом, активно відстоювати їх за допомогою такого інструментарію, передбачати й формулювати юридичні ризики тих або інших дій з урахуванням множинності правових систем і юрисдикцій.	ПРН-13
---	--------

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Конституційний процес»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Знання та розуміння конституційно процесуального законодавства (Регламенту Верховної Ради України, Регламенту КСУ), виборчого законодавства, інших нормативно-правових актів	ПРН-1
Здатність до формулювання та аналізу основних парламентських процедур, стадій виборчого процесу, організації місцевого самоврядування в Україні, конституційного провадження.	ПРН-1
Надавати оцінку матеріалам практики КСУ, юридичним позиціям КСУ, законопроектної роботи ВРУ, реформам парламентської діяльності, виборчому процесу в Україні формувати власні обґрунтування щодо запропонованих тем	ПРН-5
Оцінювати недоліки і виявляти переваги щодо правового регулювання спеціальних парламентських процедур, виборчого процесу, організації роботи парламенту та народних депутатів, конституційного судочинства, законотворчого процесу (індивідуально і групою).	ПРН-5
Практикувати складати процесуальні документи (конституційне подання та конституційне звернення, звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, проєктів постанов ВРУ, проєктів указів Президента).	ПРН-7
Правильно тлумачити чинне законодавство; оцінювати недоліки і переваги наведених аргументів, аналізуючи запропоновану тему з конституційного процесу.	ПРН-10
Вміти вести дискусію з актуальних проблем конституційного процесу; працювати в команді., бути критичним , цінувати та поважати різноманітність думок.	ПРН-10
Розв'язувати ситуативні задачі чи кейси, ілюструвати певну проблематику відповідними прикладами та давати оцінку конкретним практичним ситуаціям.	ПРН-13

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: виступи на семінарських заняттях, виконання індивідуальних проєктів, досліджень, презентацій, виконання індивідуальних доповідей, екзамен.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: опитування на семінарах, виконання рефератів, проєктів-досліджень, презентацій, інфографіки, участь у моделюванні процедур, робота з кейсами, ведення словників термінів, написання есе.

Форма підсумкового семестрового контролю: екзамен.

Підготовка студентів до семінарського заняття передбачає вивчення Конституції України, законів України, інших нормативно-правових актів, конспекту лекцій, рекомендованої літератури (наукових джерел, е-підручників, монографій, публікацій в журналах).

З метою підвищення ефективності засвоєння навчального матеріалу на практичних заняттях запроваджено *моделювання парламентських процедур* :

- процедура формування депутатських груп і фракцій;
- процедура обрання Голови Верховної Ради України;
- розгляд законопроєкту в першому, другому та третьому читаннях;
- процедура подолання вето Президента;
- процедура створення тимчасових слідчих комісій в парламенті;
- процедура організації розгляду питань на пленарному засіданні Верховної Ради України.
- проведення парламентських слухань;
- проведення «години запитань до Уряду»
- процедура ратифікації міжнародно-правового договору.

На семінарських (практичних) заняттях передбачено виконання *творчих* завдань:

- підготовка і презентація проєктів нормативно-правових актів як індивідуально так і колективно (написання законопроєктів, постанов ВРУ, указів Президента, ухвал КСУ);
- презентація програми політичної партії, програми кандидата в народні депутати, кандидата на посаду мера міста, кандидата на посаду голови ВРУ, складання і презентація програми діяльності уряду.
- написання есе
- підготовка та складання коміксів (стадії виборчого процесу).

На практичних заняттях з конкретної теми проводиться контроль засвоєння матеріалу у

формі візуального подання інформації - складання схем та таблиць (інфографіки) з певної тематики:

- структура парламенту України;
- організаційна структура Конституційного Суду України;
- види засідань Конституційного Суду України;
- види засідань Верховної Ради України;
- схема сесій Верховної Ради України;
- схема стадій виборчого та законодавчого процесів;
- схема додання вето Президента України;
- процедура імпідменту;
- контрольна функція парламенту;
- робота народного депутата на сесії;
- порядок внесення депутатського запиту;
- конституційне провадження;
- розгляд електронних петицій;
- процедура контрасигнації;
- види голосувань у Верховній Раді України;
- форми звернень до Конституційного Суду України;
- види актів Конституційного Суду України;
- види актів Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України.

Складовою частиною самостійної роботи студента при вивченні навчальної дисципліни є написання проєктів-досліджень або рефератів. Підготовка **проєктів-досліджень** має на меті не тільки закріплення набутих знань, але й розширення та поглиблення їх, шляхом детального та всебічного вивчення обраної теми, визначення предмета дослідження та з'ясування актуальності обраної проблематики.

Написання проєктів -досліджень дасть можливість студентам оволодіти навичками наукового дослідження, що в свою чергу, в майбутньому може сприяти написанню магістерських та інших наукових робіт.

При вивченні навчальної дисципліни запроваджено **проєкт практичного навчання студентів 2 курсу** – відвідування відкритої частини пленарних засідань Великої палати Конституційного Суду України з подальшим обговоренням та аналізом процедури розгляду справ у КСУ та вивчення і систематизація рішень КСУ по конкретним питанням.

Розподіл балів, що отримують студенти за видами робіт:

- виступи на семінарах від 1 до 3 балів
- доповнення до доповіді від 1 до 2 балів
- самостійна робота (написання есе) до 5 балів
- активна участь у дебатах, дискусіях 2 -5 балів
- модульна контрольна робота до 10 балів
- індивідуальна робота або в команді 5-7 балів

- додаткова оцінка (написання наукової роботи участь у наукових конференціях, або аналітичний огляд публікацій в англomовних виданнях) 10 балів

Критерії поточного оцінювання знань студентів

Усний виступ/виконання письмового завдання	Критерії оцінювання
5	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, правильно відповідає на усі додаткові запитання викладача.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, відповідає на усі додаткові запитання викладача, але при цьому не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
3	У цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, відповідає частково на усі додаткові запитання викладача, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
2	Не у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, практичних завдань та додаткових запитань викладача, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки.
1	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань, практичних завдань та додаткових запитань викладача.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Екзамен проводиться у вигляді виконання практичних задач з конституційного процесу. Розв'язання практичних задач передбачає застосування чинного законодавства України та міжнародних нормативно-правових актів. Цитування/копіювання тексту Конституції та законів України, положень міжнародних нормативно-правових актів без їх аналізу у співвідношенні з умовами задачі – не зараховується. Приклади формулювання завдань: «Встановіть

відмінності.....», «Встановіть співвідношення...», «Встановіть етапи...», «Надайте юридичну оцінку...».

Під час екзамену студентам дозволяється використовувати друковані нормативно-правові акти та/або їх електронну форму.

Підсумкова оцінка розраховується відповідно до кількості балів, отриманих студентом під час проведення поточного контролю протягом семестру, самостійної роботи та з додаванням балів за екзамен.

Поточний контроль	Семінарські заняття	45 балів (змістовний модуль 1 – 20 балів, змістовний модуль 2- 25 балів)
	Самостійна робота	15 балів
	Виконання проєкту	10 балів
Підсумковий контроль	Екзамен	30 балів
Всього		100 балів

Критерії підсумкового оцінювання знань студентів:

Шкала ECTS	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 Балів	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 Балів	Добре - високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	74-81 Балів	
	64-73 Балів	Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-63 Балів	
FX	35-59 Балів	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу - досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методами навчання у межах дисципліни «Конституційне право» є: лекційні заняття, практичні заняття, пояснювально-ілюстративний, проблемно-пошуковий (метод проблемного викладу), розбір конкретних ситуацій, імітаційні ігри, презентації-виступи, семінари-дискусії, колоквіум, консультації, мозкові атаки, самонавчання.

6. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		Л	С+П Р	С		Л	С	С
Модуль 1.								
Змістовий модуль 1.								
Тема 1. Конституційне процес – як галузь права і наука		2	–	4		2		
Тема 2. Процедури організації проведення виборів та референдумів в Україні		2	2	8				
Тема 3 Порядок діяльності та організація роботи Верховної Ради України		2	1	6				
Тема 4. Організація роботи народних депутатів України.		2	-	4		2		
Тема 5. Законодавча процедура у Верховній Раді України		2	1	6		2		
Тема 6. Розгляд питань і прийняття актів у Верховній Раді України за спеціальними процедурами.		2	2	6				
Змістовий модуль 2.								
Тема 7. Порядок усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.		2	-	8				
Тема 8. Конституційно-процесуальні засади утворення і діяльності Конституційного Суду України.		2	2	6		2		
Тема 9. Порядок організації та функціонування виконавчої влади в Україні.		2	1	6			2	
Тема 10. Порядок організації і		2	1	6				

функціонування місцевого самоврядування								
Всього годин: 90		20	6 + 4	60		8	2	

Змістовний модуль 1.

Тема 1. Конституційний процес як галузь права України, галузь законодавства і як наука

Конституційний процес як галузь права України та його джерела. Особливості закріплення конституційно-процесуальних норм. Поняття конституційно-процесуальних відносин. Конституційний процес як галузь законодавства України. Порядок імплементації норм міжнародного права в законодавство України. Предмет, методи і джерела науки конституційного процесу.

Тема 2. Процедури організації і проведення виборів та референдумів

Поняття, сутність і види виборів в Україні. Поняття і види виборчих систем. Система правової регламентації організації і проведення виборів в Україні. Основні стадії виборчого процесу в Україні. Виборчий кодекс України. Поняття референдуму і його види в Україні. Правові засади регулювання проведення референдумів в Україні.

Тема 3. Порядок діяльності та організація роботи Верховної Ради України

Порядок організації і проведення сесій Верховної Ради України. Організація розгляду питань і прийняття рішень на пленарних засіданнях Верховної Ради України. Організація голосування на пленарних засіданнях Верховної Ради України. Процедури обрання і дострокового припинення повноважень Голови Верховної Ради України та його заступників. Процедура створення комітетів Верховної Ради України. Організаційні форми і порядок діяльності комітетів Верховної Ради України. Особливості порядку утворення і діяльності тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України.

Тема 4. Організація роботи народних депутатів України

Нормативні засади діяльності народних депутатів України. Порядок складення присяги народних депутатів. Порядок формування депутатських об'єднань у Верховній Раді України. Процедура внесення депутатського запиту народним депутатом України та обговорення відповіді на нього. Право законодавчої ініціативи народного депутата. Робота народного депутата на пленарних засіданнях, в комітетах, в комісіях Верховної Ради України та у виборчих округах. Порядок участі народного депутата у міжнародних делегаціях Верховної Ради України.

Тема 5. Законодавча процедура у Верховній Раді України

Поняття, система правової регламентації та стадії законодавчої процедури у Верховній Раді України. Поняття законодавчої ініціативи і процедура її здійснення. Розгляд законодавчих пропозицій у комітетах і комісіях Верховної Ради України. Розгляд законопроектів у першому, другому і третьому читаннях. Процедура подолання вето Президента у Верховній Раді України. Опублікування і введення в дію законів та інших актів Верховної Ради України. Процедура ратифікації міжнародних нормативно-правових актів.

Тема 6. Розгляд питань і прийняття актів у Верховній Раді України за спеціальними процедурами

Поняття та види спеціальних парламентських процедур у Верховній Раді України.

Особливості процедури розгляду і затвердження Державного бюджету України. Процедура розгляду питань про воєнний та надзвичайний стан. Процедура заслуховування щорічних та позачергових послань та звітів у Верховній Раді України. Парламентські слухання. Процедура призначення Верховною Радою України посадових осіб. Суб'єкти законодавчої ініціативи щодо законопроекту про внесення змін до Конституції України. Процедура розгляду та ухвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України. Право вето Президента України щодо законів про внесення змін до конституції України. Особливості процедури внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України. Роль Конституційного Суду України у процедурі внесення змін до Конституції України. Огляд змін, що вносились до Конституції України з 1996 року.

Змістовний модуль II.

Тема 7. Порядок усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.

Поняття імпічменту, його суть. Правове регулювання процедури усунення Президента України з поста в порядку імпічменту. Етапи ініціювання та розгляду питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту. Особливості складу ТСК у процедурі усунення Президента України з поста у порядку імпічменту. Роль Конституційного Суду України у процедурі усунення Президента України з поста в порядку імпічменту. Роль Верховного Суду у процедурі усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.

Тема 8. Конституційно-процесуальні засади формування і діяльності Конституційного Суду України

Організаційна структура Конституційного Суду України. Конституційні процедури призначення суддів Конституційного Суду України. Порядок прийняття звернень до Конституційного Суду України. Форми конституційного провадження (засідання та пленарні засідання Великої палати та засідання і пленарні засідання Сенатів). Порядок дослідження матеріалів справи, яка розглядається у формі усного провадження. Акти Конституційного Суду України. Повноваження Конституційного Суду України у процедурі імпічменту. Повноваження Конституційного Суду України у процедурі внесення змін до Конституції України. Повноваження Конституційного Суду України у процедурі ратифікації міжнародних договорів. Процедури забезпечення виконання рішень і висновків Конституційного Суду України. Порядок вирішень питань внутрішньої діяльності Конституційного Суду України.

Тема 9. Порядок організації та функціонування виконавчої влади в Україні.

Система нормативної регламентації діяльності органів виконавчої влади в Україні. Процедурні аспекти діяльності Кабінету Міністрів України. Особливості оскарження актів Кабінету Міністрів України. Порядок утворення органів виконавчої влади в Україні. Процедура призначення посадових осіб органів виконавчої влади. Особливості організації виконавчої влади у місті Києві. Процедурні аспекти діяльності місцевих державних адміністрацій.

Тема 10. Порядок організації і функціонування місцевого самоврядування

Міське самоврядування в Україні та система нормативної регламентації його організації і функціонування. Утворення і порядок здійснення повноважень територіальних громад. Процедура формування і здійснення повноважень місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування. Процедура припинення повноважень депутата місцевої ради за народною ініціативою. Особливості порядку організації і функціонування місцевого самоврядування у місті Києві. Процедура добровільного об'єднання територіальних громад.

Плани семінарських занять з курсу

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС

№1. Процедури організації і проведення виборів та референдумів Семінар - розгорнута бесіда (2 години)

План:

1. Система правового регулювання процедури організації і проведення виборів в Україні.
2. Особливості процедури організації і проведення виборів народних депутатів України.
3. Особливості процедури організації і проведення виборів Президента України.
4. Особливості процедури організації і проведення виборів депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів .
5. Система правового регулювання процедури організації і проведення референдумів в Україні.
6. Особливості процедури організації і проведення різних видів референдумів в Україні.

№2. Порядок утворення та діяльності комітетів і комісій Верховної Ради України семінар - дискусія з елементами аналізу (1 година)

План:

1. Нормативні засади створення та діяльності комітетів Верховної Ради України.
2. Види комітетів Верховної Ради України та процедура їх створення.
3. Організаційні форми і порядок діяльності комітетів Верховної Ради України.
4. Види рішень комітетів Верховної Ради України.
5. Особливості порядку утворення і діяльності тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України.
6. Особливості порядку утворення і діяльності спеціальної тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України (по процедурі імпідменту).

Законодавча процедура (практичне заняття)

(1 година)

План:

1. Система правового регулювання законодавчої процедури в Україні.
2. Порядок внесення законодавчих пропозицій, доповнень, поправок до проектів законів.
3. Стадії законодавчого процесу.
4. Внесення та відкликання законопроектів. Особливості розгляду законопроектів, визначених як невідкладні.
5. Підготовка прийнятих законів до направлення на підпис Президенту України.

Практичне заняття – розв'язання кейсів: складання схем, таблиць, (інфографіка), підготовка і презентація законопроектів.

Моделювання: стадій законодавчого процесу (3 читання) рольова гра – процедура надання слова, голосування, розгляд питань на засіданні ВРУ.

Обговорення «реформи законодавчого процесу».

№3. Прийняття актів Верховної Ради України за спеціальними процедурами (2

години)
семінар - дискусія з елементами аналізу (1 година)

План:

1. Поняття спеціальних процедур у Верховній Раді України та система їх правового регулювання.
2. Порядок призначення та звільнення посадових осіб Верховною Радою України.
3. Процедура надання ВРУ згоди на обов'язковість міжнародних договорів та денонсація міжнародних договорів.
4. Процедура внесення змін до Конституції України.

Практичне заняття (1 година): складання схем, таблиць, вирішення кейсів, презентація доповідей;
імітаційна гра – ратифікація міжнародного договору.

**№4. Конституційно-процесуальні засади формування і діяльності Конституційного
Суду України (2 години)**
семінар - дискусія з елементами аналізу (1 година)

План:

1. Система правового регулювання утворення і діяльності Конституційного Суду України.
2. Організаційна структура Конституційного Суду України.
3. Особливості процедури призначення суддів Конституційного Суду України Президентом України, Верховною Радою України та з'їздом суддів України.
4. Форми звернення до Конституційного Суду України.
5. Форми конституційного провадження.
6. Особливості провадження у справах щодо відповідності Конституції (конституційності) законів України (їх окремих положень) за конституційної скаргю.

Практичне заняття (1 година)

7. Аналіз рішень КСУ по конкретним інститутам:
8. виборам, правам людини, референдумах та інш. – презентація.
9. Обговорення юридичних позицій КСУ по певним справам, аналіз окремих думок суддів КСУ.

**№5. Порядок організації і функціонування виконавчої влади та місцевого самоврядування
(2 години)**
семінар - розгорнута бесіда.

План:

1. Місцеве самоврядування в Україні та система нормативної регламентації його організації і функціонування.
2. Утворення і порядок здійснення повноважень територіальних громад.
3. Процедура формування і здійснення повноважень місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування.
4. Особливості порядку організації і функціонування місцевого самоврядування у місті Києві.
5. Особливості порядку організації виконавчої влади.

6. Порядок взаємодії місцевих державних адміністрацій та місцевих рад.

Доповіді –дослідження або реферати з предмету «Конституційний процес»

1. Підстави і порядок проведення позачергових виборів народних депутатів України.
2. Підстави і порядок проведення всеукраїнського референдуму.
3. Особливості проведення місцевих виборів в Україні.
4. Проблеми вдосконалення виборчого законодавства України.
5. Виборчі системи. Досвід зарубіжних країн.
6. Стадії виборчого процесу.(аналіз будь якої стадії)
7. Виборчий кодекс.
8. Процедура голосування у Верховній Раді України.
9. Формування депутатських об'єднань у Верховній Раді України.
10. Процедура розпуску парламенту України.
11. Процедура утворення та припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України.
12. Погоджувальна рада депутатських груп і фракцій у ВРУ: порядок створення, повноваження.
13. Процедура відкликання Голови Верховної Ради України з посади.
14. Процедура створення тимчасових слідчих комісій Верховній Раді України.
15. Президент України як суб'єкт законодавчої ініціативи.
16. Порядок подолання Президентського вето у Верховній Раді України.
17. Інавгурація Президента України.
18. Процедура імпічменту Президента України.
19. Проблеми законодавчого закріплення парламентської опозиції в Україні.
20. Розгляд електронної петиції на засіданні Верховної Ради.
21. Процедура розгляду законопроектів про внесення змін до Конституції України.
22. Порядок дострокового припинення повноважень народного депутата України.
23. Інститут лобювання: проблеми законодавчого закріплення в Україні.
24. Порядок виконання рішень і висновків Конституційного Суду України.
25. Строки конституційного провадження.
26. Забезпечення конституційної скарги.
27. Акти Конституційного Суду України.
28. Процедури скликання, підготовки та проведення сесій місцевих рад.
29. Процедура проведення парламентських слухань.
30. Особливості порядку організації і функціонування місцевого самоврядування у м. Києві.
31. Процедури дострокового припинення повноважень суддів Конституційного Суду України.
32. Порядок звернення громадян України до Конституційного Суду України (конституційна скарга).
33. Процедура контрасигнації в Україні та інших країнах.
34. Підстави розпуску парламенту.
35. Процедура внесення депутатського запиту.
36. Порядок формування Кабінету Міністрів України.
37. Види парламентського контролю за діяльністю виконавчої влади.
38. Депутатські фракції та групи.
39. Електронний парламент.(Е-парламент, е-петиції, е-звернення, е-обговорення).
40. Онлайн контроль за роботою Верховної Ради та народними депутатами.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Рекомендована література:

1. Совгіря О.В. Конституційно-процесуальне право України : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 536 с.
2. Совгіря О.В. Правовий статус парламентської опозиції : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 264 с.
3. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Референдне право України : навч. посібник. Київ : Ліра-К, 2006.
4. Лисенков С.Л. Основи конституційного процесуального права України : навчальний посібник. Київ : Юрисконсульт, 2007. 270 с.
5. Конституція України в актах Конституційного Суду України (аналіт. огляд та комент.) / А. Стрижак. Київ : Ін Юре, 2010. 631 с.
6. Питання теорії конституційного правосуддя в Україні : актуальні питання сучасного розвитку конституційного правосуддя / А.О. Селіванов, А.А. Стрижак. Київ : Логос, 2010. 276 с.
7. Захист прав і свобод людини і громадянина при здійсненні правосуддя в рішеннях Конституційного Суду України / А.С. Головін. Київ : Логос, 2011. 307 с.
8. Записки конституціоналіста / А.О. Селіванов. Київ : Логос, 2013. 169 с.
9. Реалії конституційного права України / А.О. Селіванов. Київ : Логос, 2015. 84 с.
10. Тактика законодательных собраний / Иеремии Бентам ; пер. с англ. Челябинск : Социум, 2006. 208 с. (Серия: Библиотека ГВЛ: Политика).
11. Контроль за додержанням належної конституційної процедури. Збірка статей / С.Л. Вдовиченко, В.М. Кампо, В.А. Овчаренко, Ю.А. Мірошниченко, В.В. Речицький. Київ : Алерта, 2011. 94 с.
12. Доступ до публічної інформації: посібник із застосуванням «трискладного тесту» / Роман Головенко, Дмитро Котляр, Дар'я Слизьконіс ; за заг. ред. Д.М. Котляра. Київ : ЦПСА. 2014. 52 с.
13. Законодавчий процес і парламентська законодавча процедура в Україні (проблеми якості, рекомендації щодо вдосконалення в контексті європейської практики) : монографія / О.В. Скрипнюк, М.О. Теплюк, О.І. Ющик. Київ : Атіка-Н, 2010. 92 с.
14. Конституційна юрисдикція : підручник / Ю.Г. Барабаш, І.І. Дахова, О.П. Євсєєв та ін. ; за ред. Ю.Г. Барабаша та А.О. Селіванова. Харків : Право, 2012. 168 с.
15. Конституційний контур парламенту : посібник для народних депутатів / В. Шаповал. Київ : Друкар. дім Олега Федорова, 2019. 118с.
16. Гультай М. М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного права. Курс лекцій. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 270 с.
17. Науково-практичний коментар Конституції України : коментар / І. М. Сопілко, Д. О. Беззубов, Ю. В. Корнєєв, О. М. Мельник. Київ : ЦУЛ, 2017. 164 с.
18. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського Суду з прав людини, Конституційного Суду України). Вибрані акти Європейського Суду з прав людини Конституційного Суду України, конституційних судів (трибуналів) зарубіжних країн / В.М. Кампо. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.
19. Паславська Н. Конституційна юстиція Федеративної Республіки Німеччина: від витоків до сьогодення : монографія. Львів : ПАІС, 2017. 288 с.
20. Історичні витoki вітчизняного конституціоналізму: звичаї, традиції, пам'ятки права та філософські концепції : монографія / Гультай М.М. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 240 с.
21. Іщенко О.П. Конституційно-правові основи адміністративно-територіального устрою України: монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 224 с.
22. Совгіря О.В. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України: сучасний стан та тенденції розвитку. Київ : Юрінком. Інтер, 2012. 464 с.
23. Реалії конституційного права України/ А.О. Селіванов. Київ : Лотос, 2015. 84 с.
24. Теорія і практика застосування конституційного права України / А.В. Селіванов. Харків :

- Право, 2016. 176 с.
25. Конституційне право України : підручник / До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці незалежності України / В.А. Федоренко. Київ : Ліра-К, 2016. 616 с.
 26. Лапкін А.В. Судове право України : навч. посіб. у схемах / А.В. Лапкін. вид. 2-ге, змін та допов. Харків : Право, 2017. 150 с.
 27. Конституційні засади сучасного державотворення : навч. посіб. у питаннях і відповідях / Т.Е. Кагановська, Е.І. Григоренко, Я.О. Григоренко, О.С. Передерій ; заг. ред. Т.Е. Кагановської. Харків : Право, 2017. 304 с.
 28. Виборче право : підруч. / В.Ф. Нестерович. Київ : Ліра-К, 2017. 504. с.
 29. Конституційне право України : посібник для підготовки до іспитів / Ю. Г. Барабаш, Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин. Харків : Право, 2017. 370 с.
 30. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. / М. В. Афанасьєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан [та ін.] ; за заг. ред. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова. Одеса : Юрид. літ., 2017. 256 с
 31. Лебідь В. І. Конституційне право України : навч. посіб. / В. І. Лебідь. Київ : Алерта, 2017. 36 с.
 32. Парламентаризм та законотворення : вибрані лекції / упоряд.: О. Л. Копиленко, Є. Р. Бершеда, Ю. О. Волошин, І. М. Мищак. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2017. 498 с.
 33. Рішення Європейського суду з прав людини щодо доступу до інформації / Харківська правозахисна група ; упоряд. О. М. Павліченко. 2-ге вид., випр. та допов. Харків : Права людини, 2017. 472 с.
 34. Науково-практичний коментар до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» : коментар / Ю. О. Буглак, В. В. Галуцько, В. І. Чижмарь. Київ : ЦУЛ, 2017. 525 с.
 35. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
 36. Практикум з Конституційного права України / Нестерович В.Ф. Київ : Ліра-К, 2018. 640 с.
 37. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. / за заг. ред. А.Р. Крусян та А.А.Єзерова. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 524 с.
 38. Порівняльне конституційне право : навчальний посібник / М.В. Савчин. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 328 с
 39. Конституційний контур парламенту : посібник для народних депутатів України / В.М. Шаповал. Київ : Друкар. дім Олега Федорова, 2019. 118 с.
 40. Вибори Президента України 2019 : посібник для суддів / І. Верба, О. Губська, І. Кушнір [та інш.] ; за ред. Ю. Барабаша. Київ : АК-Group, 2019. 212 с.
 41. Державне будівництво і місцеве самоврядування : посібник / С.Г. Серьогіна, П.М. Любченко, Р.Р. Лепюк [та інш.]. Харків : Право, 2019. 212 с.
 42. Онищук І.І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах : монографія. 2-е вид., стереор. Харків : Право, 2019. 226 с.
 43. Науково-практичний коментар законів України «Про вибори народних депутатів», «Про вибори Президента», «Про місцеві вибори» / О.В. Лавринович. Київ : ЦУЛ, 2019. 200 с.
 44. Відповідальність за порушення виборчого законодавства : посібник для членів виборчих комісій, поліцейських слідчих а суддів / Б. Бондаренко, Ю. Кириченко, М. Хавронюк [та інш.] ; за ред. М. Хавронюка ; Національна школа суддів України. USAID. Київ : АК-Group, 2019. 212 с.
 45. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (у питаннях і відповідях) : навчально-довідковий посібник / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого ; ред.: І.В. Яковюк. Харків : Право, 2019. 124 с.

46. Рішення Європейського суду з прав людини 2016-2018 / Д.В. Журавльов, С.М. Прилипко, [та інш.]. Київ : ЦУЛ, 2019. 704 с.
47. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. Харків : Право, 2019. 310 с.

Електронні ресурси:

1. www.rada.gov.ua – Офіційний сайт Верховної Ради України.
2. www.kmu.gov.ua – Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
3. www.minjust.gov.ua – Офіційний сайт Міністерства юстиції України.
4. www.nbuv.gov.ua/ – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
5. URL: <http://catalogue.nplu.org/> – Національна парламентська бібліотека України.
6. URL: <http://court.gov.ua/> – Офіційний веб-портал Судова влада України
7. www.ccu.gov.ua – офіційний сайт Конституційного Суду України

Питання для підготовки до екзамену з курсу

“Конституційний процес”

1. Конституційне процесуальне право, як галузь права: поняття і предмет.
2. Конституційне процесуальне право, як наука та навчальна дисципліна.
3. Місце конституційного процесуального права в системі права України.
4. Підходи до визначення поняття «конституційний процес».
5. Методи регулювання конституційних процесуальних правовідносин.
6. Джерела конституційного процесуального права України.
7. Принципи конституційного процесуального права України.
8. Конституційно-процесуальні правовідносини: визначення поняття та їх зміст.
9. Загальна характеристика суб'єктів конституційно-процесуальних правовідносин.
10. Загальна характеристика об'єктів конституційно-процесуальних правовідносин.
11. Види конституційно-процесуальних правовідносин.
12. Визначення поняття «конституційна процесуальна норма», їх класифікація.
13. Особливості конституційних процесуальних норм.
14. Особливості реалізації конституційних процесуальних норм в Україні.
15. Відмежування норм конституційного процесуального права від інших суміжних понять.
16. Верховна Рада України, як єдиний орган законодавчої влади в Україні.
17. Організаційна структура Верховної Ради України.
18. Порядок реалізації народними депутатами України власних повноважень.
19. Коаліція депутатських фракцій та опозиція: формування та форми діяльності.
20. Депутатські фракції та депутатські групи Верховної Ради України.
21. Керівництво Верховної Ради України: порядок призначення та реалізації повноважень.
22. Комітети Верховної Ради України.
23. Тимчасові органи у структурі Верховної Ради України.
24. Порядок формування та здійснення власних повноважень тимчасовими спеціальними комісіями Верховної Ради України.

25. Порядок формування та здійснення власних повноважень тимчасовими слідчими комісіями Верховної Ради України.
26. Форми роботи Верховної Ради України.
27. Види сесій Верховної Ради України та процедура їх проведення.
28. Особливості проведення першої сесії новообраної Верховної Ради України.
29. Парламентські слухання в Україні.
30. Форми роботи комітетів Верховної Ради України.
31. Форми роботи народних депутатів з виборцями.
32. Календарний план роботи Верховної Ради України.
33. Види та способи голосування у Верховній Раді України.
34. Акти Верховної Ради України та її органів.
35. Порядок призначення Верховною Радою України посадових осіб органів державної влади.
36. Апарат Верховної Ради України.
37. Процедура призначення Прем'єр-Міністра України.
38. Процедура призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
39. Порядок призначення на посаду та звільнення з посади Генерального прокурора України.
40. Порядок призначення на посади членів Кабінету Міністрів України.
41. Підходи до визначення поняття «законодавчий процес».
42. Стадії законодавчого процесу в Україні та його учасники.
43. Законодавча ініціатива: визначення поняття та його суть.
44. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України.
45. Процедура внесення до Верховної Ради України законопроектів.
46. Процедура попереднього розгляду законопроекту комітетами (спеціальними комісіями) Верховної Ради України.
47. Особливості розгляду законопроектів, які не прийняті Верховною Радою України попереднього скликання.
48. Зняті з розгляду, відкликані та відхилені законопроекти.
49. Стадії розгляду законопроектів на сесії Верховної Ради України.
50. Розгляд законопроектів Верховною Радою України за спеціальними процедурами.
51. Особливості розгляду законопроектів, визначених, як невідкладні.
52. Процедура розгляду законопроекту Верховною Радою України в першому читанні.
53. Процедура розгляду законопроекту Верховною Радою України в другому читанні.
54. Процедура розгляду законопроекту Верховною Радою України в третьому читанні.
55. Процедура оформлення тексту закону, прийнятого Верховною Радою України.
56. Порядок прийняття постанов та інших актів Верховної Ради України.
57. Процедура розгляду закону Президентом України.
58. Право вето в Україні: поняття та порядок реалізації.
59. Розгляд Верховною Радою України закону, до якого Президентом України застосоване вето.
60. Порядок офіційного опублікування законів України.

61. Порядок набрання чинності законами України.
62. Особливості розгляду законопроектів про внесення змін до Конституції України.
63. Порядок внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України.
64. Місце Президента України у системі державної влади.
65. Порядок вступу на пост новообраного Президента України.
66. Підстави для дострокового припинення повноважень Президента України, процедура розгляду такого питання.
67. Особливості здійснення повноважень Президента України у разі їх дострокового припинення.
68. Порядок видання актів Президентом України.
69. Конституційно-процесуальні повноваження Президента України.
70. Визначення поняття «імпічмент» та його суть.
71. Стадії процедури усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.
72. Ініціація процедури усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.
73. Роль спеціальної тимчасової слідчої комісії у процедурі імпічменту.
74. Розгляд на засіданні Верховної Ради України питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.
75. Процедура прийняття Верховною Радою України рішень про звинувачення Президента України та усунення його з поста в порядку імпічменту.
76. Порядок здійснення виконавчої влади Кабінетом Міністрів України.
77. Програма діяльності Кабінету Міністрів України: юридична природа та порядок затвердження.
78. Акти Кабінету Міністрів України та порядок їх прийняття.
79. Порядок проведення засідань Кабінету Міністрів України.
80. Процедура припинення повноважень Кабінету Міністрів України та його членів.
81. Система державних органів, які здійснюють виконавчу владу на місцях.
82. Особливості здійснення виконавчої влади у місті Києві та в Автономній Республіці Крим.
83. Порядок призначення на посаду та звільнення з посади голови місцевої державної адміністрації.
84. Склад та структура місцевих державних адміністрацій.
85. Здійснення місцевими державними адміністраціями власних та делегованих повноважень.
86. Акти місцевих державних адміністрацій та їх посадових осіб. Порядок їх оскарження, зупинення та скасування.
87. Порядок здійснення місцевого самоврядування в Україні.
88. Система місцевого самоврядування в Україні.
89. Територіальна громада, як первинний суб'єкт місцевого самоврядування в Україні.
90. Процедура добровільного об'єднання територіальних громад в Україні.
91. Загальні збори громадян у системі місцевого самоврядування в Україні.
92. Склад та структура місцевих рад в Україні.
93. Порядок набуття та припинення повноважень сільського, селищного, міського голови.
94. Порядок набуття та припинення повноважень голови обласної, районної ради.

95. Делегування повноважень місцевих рад відповідним місцевим державним адміністраціям.
96. Порядок набуття та припинення повноважень депутатів місцевої ради.
97. Процедура відкликання виборцями депутата місцевої ради.
98. Повноваження депутатів місцевих рад.
99. Форми роботи місцевих рад в Україні.
100. Порядок створення виконавчих органів місцевих рад, їх склад.
101. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Порядок їх оскарження, зупинення, скасування.
102. Набуття та припинення повноважень старости, порядок їх здійснення.
103. Визначення поняття «виборчий процес».
104. Виборча система в Україні.
105. Особливості правового регулювання порядку проведення референдумів в Україні.
106. Стадії виборчого процесу в Україні.
107. Порядок проведення чергових виборів Президента України.
108. Порядок проведення позачергових виборів Президента України.
109. Порядок проведення чергових виборів народних депутатів України.
110. Порядок проведення позачергових виборів народних депутатів України.
111. Порядок проведення чергових місцевих виборів в Україні.
112. Порядок проведення позачергових місцевих виборів в Україні.
113. Порядок оскарження рішень, дій та/або бездіяльності у межах виборчого процесу в Україні.
114. Повноваження Конституційного Суду України.
115. Склад та структура Конституційного Суду України.
116. Порядок призначення суддів Конституційного Суду України, припинення їх повноважень.
117. Склад та повноваження Великої палати Конституційного Суду України.
118. Склад та повноваження сенатів Конституційного Суду України.
119. Склад та повноваження колегій Конституційного Суду України.
120. Конституційне подання.
121. Конституційне звернення.
122. Конституційна скарга.
123. Процедура розгляду справи Конституційним Судом України.
124. Акти Конституційного Суду України.